

Tadeja Kodele, Nina Mešl, Tamara Rape Žiberna

Posvet Rejništvo v Sloveniji (marec 2022)

Na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani je 29. marca 2022 potekal posvet z naslovom Rejništvo v Sloveniji. Soorganizirala sta ga Rejniško društvo Slovenije in Fakulteta za socialno delo. Ideja za posvet se je porodila na podlagi izkušenj in pričevanj rejniških družin ter socialnih delavk in delavcev ter drugih strokovnih delavk in delavcev, ki delujejo na področju rejništva, o dilemah, izzivih in vprašanjih, s katerimi se v svojem vsakdanu srečujejo. Glede na to, da je bila na področju socialnega dela zadnja večja raziskava o rejništvu opravljena leta 2010 (Rakar idr., 2010), nas je na posvetu zanimalo predvsem, kakšne spremembe so se na tem področju zgodile od takrat, kakšni so izzivi in nove potrebe. Namen posveta je bil med drugim tudi skupaj z vsemi udeleženi (rejniškimi družinami, uporabniki z izkušnjo rejništva, sodniki, predstavniki ministrstva, socialnimi in drugimi strokovnimi delavci idr.) razmisliti o zelenem razvoju in možnih korakih v prihodnjih letih. Da si akterji na področju rejništva želijo določenih sprememb in premikov na tem področju, priča tudi število udeleženi, saj se je posveta udeležilo več kot 90 udeleženk in udeležencev. Dopoldanski del programa je bil namenjen predstavitvi področja rejništva z različnih vidikov:

- Nina Mešl, Tadeja Kodele in Tamara Rape Žiberna: Rejništvo v Sloveniji skozi analizo diplomskih in magistrskih nalog na Fakulteti za socialno delo od leta 2010;
- Matej Čujovič: Vloga rejnika v sodnem postopku;
- Tanja Oberski: Razvoj izvajanja rejniške dejavnosti zadnjih 20 let in izzivi, ki so pred nami;
- Peter Stefanoski: Centri za socialno delo po namestitvi otroka – očitki iz prijav in ugotovitve inšpekcijskih nadzorov na področju rejništva;
- Darko Kranjc: Perspektiva otroka v rejništvu;
- Irena Zajc: Izzivi rejništva, izzivi rejnikov;
- Uršula Ješe: Inovativni pristopi v socialnem delu;
- Maksimiljana Mali: Predlogi in pobude za spremembe na področju rejništva v Sloveniji.

Povzetki prispevkov so na voljo v *Rejniškem glasniku* (Mali, 2022, str. 21–28).

V popoldanskem delu posveta pa je delo potekalo v manjših skupinah, v katerih so udeleženke in udeleženci poročali o svojih opažanjih, izkušnjah z delom na tem področju in predlogih za izboljšave.

V nadaljevanju povzemamo teme, o katerih so udeleženke in udeleženci razpravljali v popoldanskem delu posveta.

Udeleženke in udeleženci posveta so se strinjali, da je bil posvet zelo dobrodošel. Všeč jim je bilo, ker se je na njem slišalo različne perspektive pa tudi dobre prakse in stiske različnih akterjev na področju rejništva.

Rejništvo je pomembno področje centrov za socialno delo in bi mu bilo treba nameniti več pozornosti, saj gre za pogosto spregledano področje. Prednostna naloga strokovnih delavk in delavcev mora biti socialno delo z vsemi udeleženi v rejniškem sistemu, delo pa ne bi smele okrniti postopkovne naloge. Na centrih za socialno delo je treba nujno zagotoviti razmere, da bi se rejništvo lahko izvajalo po sodobnih konceptih socialnega dela (npr. kadrovska okrepitev – več zaposlenih, ureditev normativov, da bi lahko ena strokovna delavka sodelovala z manj družinami, strokovnim delavkam omogočiti stalno izobraževanje in izpopolnjevanje za delo na tem področju). To bi verjetno pripomoglo tudi k manjši fluktuaciji kadrov na centrih za socialno delo (še posebej rejniške družine so veliko fluktuacijo kadrov videle kot precejšnjo oviro pri sodelovanju s centrom). Na področju rejništva gre namreč za zahtevne in kompleksne procese sodelovanja, zato bi bilo treba preusmeriti fokus s kvantitete opravljenih storitev na kakovost procesa sodelovanja z ljudmi. Strokovne delavke so opozorile tudi na to, da se ne počutijo dovolj usposobljene za vodenje pogovora z otrokom, in izrazile potrebo po dodatnem stalnem izpopolnjevanju na tem področju. Za kakovostno delo jim je pomembno tudi redno in sprotno informiranje o novostih na področju rejništva (npr. o spremembi zakonodaje).

Udeleženke in udeleženci posveta so poudarjali, da bi bilo treba na centrih za socialno delo okrepiti delo z matičnimi družinami. Delo z njimi v sistemu rejništva je namreč odrinjeno na rob, čeprav je to v nasprotju z doktrino socialnega dela na tem področju. Pogosto se zato matične družine napotuje po pomoč zunaj centrov za socialno delo, tam pa matične družine naletijo še na druge ovire, npr. da programov za podporo družinam v nekaterih okoljih sploh ni ali jih ni dovolj oz. niso prilagojeni potrebam matičnih družin. Nujno bi bilo delo z matičnimi družinami zasnovati preventivno in ne kurativno, torej že prej, preden otrok pride v rejniško družino, bi bilo treba sodelovati z družinami v skupnosti, na njihovih domovih. Matične družine pogosto namreč sploh ne pridejo na center za socialno delo. Za večjo podporo matičnim družinam bi seveda potrebovali več strokovnih delavk na centrih za socialno delo, a po drugi strani je tudi nujno razumeti pomen pomoči in zagotavljanja ustrezne pomoči matičnim družinam. Tako na področju dela z matičnimi družinami kot tudi na področju dela z rejniškimi družinami in otroki v rejništvu bi bilo treba razmisliti, kako v tujini dobro razvite programe razvijati v Sloveniji.

V zadnjih letih strokovne delavke opažajo povečanje stikov pod nadzorom. To prinaša nove izzive (pomanjkanje strokovnih delavk, ki bi bile navzoče na stikih, pomanjkanje prostora za izvajanje, stiki se izvajajo v poslovnem času centra za socialno delo, rejnice in rejniki ali starši pa so v službah, ipd.). Nujno se jim zdi, da bi bilo treba to področje urediti sistemsko (npr. večja fleksibilnost glede časovne organizacije stikov pod nadzorom, kadrovska okrepitev centrov za socialno delo ipd.).

Intervizijske skupine na centrih za socialno delo, ki delujejo na področju rejništva, strokovne delavke doživljajo kot pomembno podpora za delo, zato

bi jih bilo treba ohraniti oz. krepiti. Prav tako bi bilo treba še bolj razvijati timsko delo na centrih za socialno delo, saj je to strokovnim delavkam lahko v veliko podporo pri spoprijemanju s kompleksnimi situacijami, s katerimi se srečujejo na področju rejništva.

Udeleženke in udeleženci posveta so se tudi strinjali, da bi bilo na centrih za socialno delo treba uvesti več neformalnih srečanj strokovnih delavk z vsemi udeleženi v rejništvu (npr. izvedba taborov za otroke, neformalna srečanja rejniških družin, izleti, razvijanje različnih aktivnosti za matične družine in skupnih aktivnosti vseh udeleženi v sistemu rejništva). Teh je bilo včasih namreč veliko več, določeni dogodki pa so bili začasno opuščeni tudi zaradi epidemije covid-19. Prav tako so opozorili, da so skupnostne oblike dela z udeleženi v rejniškem sistemu (rejniške in matične družine, otroci v rejništvu) ponekod dobro razvite, ponekod jih pa tako rekoč ni. Nujno bi bilo treba povsod omogočiti redno supervizijo za rejnike in rejnice, omogočiti redna mesečna srečanja rejnikov in rejnic na centrih za socialno delo, po potrebi vzpostaviti tudi vrstniške skupine za podporo otrokom v rejništvu, skupine za matične družine.

Udeleženci posveta so opozorili na pomanjkanje strokovne podpore otrokom v rejništvu zunaj centra za socialno delo. Pokazalo se je, da je ponekod pomoč otroku hitro na voljo, drugod pa ne. Zato so nekateri udeleženci in udeleženke posveta predlagali, da bi bolj sistemsko urediti pot do otroške psihoterapije, ki bi morala biti dostopna, redna, brezplačna (subvencionirana, stroški vključeni v rejnino).

Udeleženke in udeleženci posveta so poudarili, da bi morali družinski sodniki bolj spoznati sistem rejništva. Postopki na sodišču so dolgi (to še povečuje stisko otrok, ki čakajo na namestitev v rejniško družino), sodišča pogosto ne slišijo glasu strokovnih delavk s centra za socialno delo (pogosto center prejme sporočilo s sodišča, naj umakne zahtevo za postopek ali pa predlaga milejši ukrep). Pred uveljavitvijo *Družinskega zakonika* (2017) so strokovne delavke rejniško družino in otroka lažje pripravile na rejništvo, po spremembi zakonodaje pa je to postalo težje, saj še same ne vedo, ali bo sodišče sploh sprejelo sklep o namestitvi otroka v rejniško družino. Ob tem se je pokazala tudi potreba po podpori in pomoči rejnicam in rejnikom v sodnih postopkih. Izražen je bil tudi predlog, da rejniki in rejnice prejmejo dokumentacijo od sodišča (če bi imeli dovolj informacij o otroku, bi se lahko tudi lažje pripravili na njegov prihod). Kot dobro prakso sodelovanja med centri za socialno delo in sodišči pa so bila omenjena redna letna srečanja s sodniki, saj si lahko na njih zaupajo primere dobrih praks in izzive, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

Udeleženke in udeleženci posveta so opozorili, da je v družbi žal še vedno opazna stigma, češ da se rejniške družine odločajo za rejništvo zaradi finančnih koristi. Pri tem so poudarili, da je rejništvo še vedno premalo cenjeno delo in da zanj prejemajo nedostojno plačilo, ki ni primerljivo z nekaterimi drugimi podobnimi nalogami (npr. osebni asistent, družinski pomočnik), in predlagali nujen razmislek glede obstoječega stanja. Podali so tudi nekaj predlogov, npr. upravičenost do regresa za letni dopust, povrnitev prevoznih stroškov

za udeležbo na izobraževanjih. Ob tem pa izrazili tudi potrebo po tem, da so strokovne delavke na centru za socialno delo tiste, ki morajo rejniške družine informirati o vseh možnostih pomoči, o njihovih pravicah, potrebno bi bilo tudi večje sodelovanje med posameznimi centri za socialno delo.

Treba je premisliti o izobraževanju za rejnice in rejnike. Rejniške družine obstoječa izobraževanja pogosto vidijo kot breme, saj menijo, da se vsebine ponavljajo. Nujno bi bilo razmisliti o tem, kakšna znanja še vključiti v izobraževanja (npr. biološki otroci v rejniški družini, znanja o travmi, teoriji navezanosti, razvojnih obdobjih otroka, pogovoru z otrokom), pri tem pa še posebej izhajati iz potreb rejniških družin. Predlog je šel tudi v smeri razmisleka o tem, da bi vsaj na nekatera izobraževanja povabili tudi matične družine.

Rejniške družine bi potrebovale tudi stalno podporo centra za socialno delo, še posebej takrat, ko se znajdejo v zahtevni in kompleksni situaciji. Za ta namen so predlagali vzpostavitev SOS telefona za rejnice in rejnike na centru za socialno delo, ki bi deloval 24 ur na dan.

Otroci v rejništvu se po izkušnjah udeleženi na posvetu po koncu rejništva pogosto ne vračajo v svoje matične družine. Zato bi bilo treba vprašanje zaključevanja rejništva urediti bolj sistemsko (predlagali so denimo ureditev bivalnih enot in uvrstitev otrok na seznam za stanovanje na občinski ravni).

Prav tako so se kot spregledana tema pokazali biološki otroci v rejniških družinah. Tudi njih bi bilo treba bolj vključevati na vseh ravneh: pri pripravi na prihod otroka v rejniško družino, pri pripravi na odhod iz rejniške družine, v individualne projektne skupine, v različne aktivnosti, ki so namenjene otrokom v rejništvu, ipd.

Na posvetu smo na kratko razpravljali tudi o poimenovanju »rejništva«. Večina udeleženi se je strinjala, da bi bil opisni način poimenovanja boljši, je pa težko uporaben v zakonskih aktih. Navajamo nekaj predlogov udeleženk in udeležencev posveta za nadaljnje razmišljanje o ustreznosti trenutne terminologije in uvajanju morebitnih sprememb: nadomestna družina, življenje v drugi družini, skrbništvo. Gotovo je to tema, o kateri bo treba v prihodnje premisliti in v primeru soglasja glede novega poimenovanja to sistematično vpeljati na to področje.

Udeleženke in udeleženci posveta so se tudi strinjali, da bi bilo treba na tem področju izvesti več raziskav. Treba bi bilo raziskati dobre prakse in potrebe po regijah na tem področju ter potem iskati rešitve, ki bi lahko bile specifične za posamezne regije. Predlagali so tudi ustanovitev delovne skupine na Ministrstvu za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti, v kateri bi sodelovali predstavniki različnih organizacij in bi bili zastopani vsi glasovi udeleženi v sistemu rejništva. Skupina bi lahko ob sodelovanju vseh deležnikov in z akcijsko usmerjenostjo hitreje dosegle premike na tem področju.

Poročilo s posveta sklenemo z ugotovitvijo, da imamo v Sloveniji v socialnem delu dobro razvita znanja za delo na področju rejništva. Potrebujemo pa razmere za to, da se bodo sodobni koncepti socialnega dela v praksi lahko dosledno in v celoti udeležali. Prav tako pa potrebujemo določene sistemske spremembe na tem področju, če želimo, da se bodo ljudje še odločali za to, da postanejo rejnice in rejniki. Udeleženke in udeleženci posveta so se strinjali,

da bi bilo treba nadaljevati takšna srečanja, zato se je na srečanju tudi že sklenil dogovor za naslednji posvet o pravnih temah, povezanih z rejništvom. Pomembna so namreč srečanja, ki omogočajo sodelovanje vseh udeležениh, skupno iskanje možnega in ne le nalaganje nalog drugemu, ne da bi razumeli njegovo perspektivo.

Viri

Družinski zakonik (2017). *Ur. l. RS*, 15/17.

Mali, M. (2022). Posvet o rejništvu v Sloveniji. *Rejniški glasnik*, 56, 20–34. Pridobljeno 17. 6. 2022 s http://www.rejniskodrurstvoslovenije.si/datoteke/rejniskiglasnik/REJNISKIGLASNIK_56.pdf

Rakar, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Zaviršek, D., Boškić, R., Boljka, U., Smolej Jež, S., Sobočan, A. M., Humljan Urh, Š., Dremelj, P., Kobal Tomc, B., Nagode, M., Žiberna, V., & Kovač, N. (2010). *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva: končno poročilo, priloge*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

